

משרד החנוך והתורה - המחלקה לתורה תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב י ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושלוש

המטרה לשבת הגדול
מלאכי פרק ג'

ב"ג (תשכ"ד)

כ"ג הגה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא
כ"ד וחשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם

א. שאלת כלליהם
מהו הקשר האסוציאטיבי שאפשר לסגור בין פרשי אליהו (מלכים א' י"ז-י"ט) ובין פרק ג' במלאכי?

ב. בניסוחו לת-פרשים אליהו הנביא באסכולוגיה המקראית. (ספר בירם ע' 82-83 תש"ז).

העם המצטמך במצוקה פוליטית וכלכלית מצפה להתגלות משיח. הוא מבקש אותו וחפץ בו...
התקומה היא תקומה של דרישה תורה, ודבר הנביאים האחרונים שלפני החורבן - ירמיהו
יחזקאל - מסתמכים בתאוריהם, השקפותיהם ומליצותיהם על הכתוב בתורה, אולי כבר
הצטננו לתקומה עזרה - זמנו של הנביא לא נקבע בדיוק - שהיא גם תקומת קריאת התורה
ברבים. בעיני אנשי הדור נראה דמיון מה בין דור מקבלי התורה בסיני - חורב לבין דורם,
מבחינת שונות. למיכך ניתנים גם הייעודים שנאמרו לדור מתן תורה להורש לדור זה
של "קיימו וקבלו" (לכל הפחות להלכה)...

תכן פרק ג' שבספר מלאכי קטור איננו קשר בל יבואק לשמות פרק כ"ג והוא סדרשו...

אא הסבר מה הם הקשרים שיש לסגור בין פרקנו לבין סמות פרק
כ"ג וכיצד נדרשו מסוקיו שט"ע? לביאור?

ג. ותשיב לב אבות על בנים
ולב בנים על אבותם

ד"ה ותשיב לב אבות לחקב"ה.

ד"ה על בנימו על ידי בנים, יאמר לבנים דרך אהבה ורצון לכו דברו אל אבותיכם לאחוז
בדרכי המסור וכן ולב בנים על אבותם. כך שמעתי מסמו של ר' מנחם...

דאב"ע ד"ה ותשיב כדרך (דח"א א' י"ב י"ז) "אם לשלום באהם אלי לעזרני, יהיה לי עליכם
לבב ליחוד" והיפר מזה (מיכה ז' ו') "בן סנבל אב, נת קמח באמה", והנה כולם יחיו
לב אחד לשוב אל השם, אבות ובנים בטרם בוא יום ה' הגדול.

ד' אליעזר סבלגנצי ד"ה ותשיב לב אבות על בנים: להיותם סלמים לבניהם תורתו והוקותיו
כענין (דברים י"א ו"ט) "ולמדתם אותם את בניכם", וכן (דברים ד' י') "ואת בניהם
ילמדו".

ד"ה ולב בנים על אבותם: ללמוד ולשאול חוקי האלוהים, כענין (דב' ל"ב ז') "שאל
אביר ויגדל" ולשמוע טוסר אבותם, ולא יתנו כחף סודרת במצוה, לשמוע וללמוד תורה
חקב"ה להחליץ ולהזורו לעמוד ביום חדין, ובנא אליהו הנביא לזוזכם בכך, שימו לב
לזכור תורה משה עבדי, מן אבוא ליום חדין וחכיית את כל הארץ חרם באין פליטה, והרי
שיטה זו כשיטה (תחל' ב') "בשקן בר פן יאנה", וכשיטה (צפניה ב' ג') "בקשו צדק בקשו
ענה, אולי הסתרו ביום אף ה'".

אברבנאל והנביא האלוהי הוא ישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם ופרשו המפרשים,
שישים אהבו ורצוי שלום והסכמה רבה בין בני אדם כולם, ומדברי חכמים ז"ל הוא בסוף
מסכת עדויות *.

* הכוונה לעדויות ו' ז' ו' אין אליהו בא לשמא ולמחר, לרחק ולקרב
אלא... וחכמים אומרים: לפשות שלום בעולם, שכן הנבי שולח לכם
את אליהו הנביא... ותשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

באור ד"ה על בנימו שפע על כמעט "עם" כמו (שם' ל"ח כ"ב) "ויבואו האנשים על הנשים, וענינו
- ישיב לב אבות ובנים יחידיו אל ה', וככל הענין לאמור "לב אבות על בנים ולב
בנים על אבותם", כי זהו דרך לשון עברי, ברצותו להעריך יחסי שני דברים זה לזה,
ולדוטה דמיון גמור, שיהיה זה כמד זה.

1) כמה דעות שונות נאמרו במפרשים אלה לפסוקנו, שים לב לפרושים
שנתנו למלת היחס "על"?

2) כמה לא הביא הבאור כסיוע לפרשו את בר' ל"ב "אב על בנימו"?

3) לאיזה מכל הפרושים הנ"ל תוכל להביא סיוע מתוך המסוקים
שלפניו ולפני פניו?

הוא אשר לפניו חס הכסף שמונה דרשות על ענינים שונים.
סוד דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד.

שם חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין (ענין באתנו מן הגלות ושוננו לארץ וכלא
המנוח) סוד דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, נכון לזכור עתה מה שבמבא
במקרא הזה וכו'...

תהי' זה ענין דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, וזה כו' יעד, משה רבנו לנו בחורח
כשרי אנוי וכו' חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין (ענין באתנו מן הגלות ושוננו לארץ וכלא
המנוח) סוד דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, נכון לזכור עתה מה שבמבא
במקרא הזה וכו'...

זה ענין דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, וזה כו' יעד, משה רבנו לנו בחורח
כשרי אנוי וכו' חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין (ענין באתנו מן הגלות ושוננו לארץ וכלא
המנוח) סוד דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, נכון לזכור עתה מה שבמבא
במקרא הזה וכו'...

דאין למקרא סודו "נתחיי" שהוא לשון עבר, כי כד' ר' כל חבורות...
על דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, וזה כו' יעד, משה רבנו לנו בחורח
כשרי אנוי וכו' חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין (ענין באתנו מן הגלות ושוננו לארץ וכלא
המנוח) סוד דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, נכון לזכור עתה מה שבמבא
במקרא הזה וכו'...

בסוד הזה סודו אחרת לשמרו מסעוד בניאת המשיח הזה, כי יעד, משה רבנו לנו בחורח
כשרי אנוי וכו' חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין (ענין באתנו מן הגלות ושוננו לארץ וכלא
המנוח) סוד דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, נכון לזכור עתה מה שבמבא
במקרא הזה וכו'...

אחד סודו אדוני סוד ג' (זהו ז' זהו תורה משה עבדו זה אמר לכל חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין
לחם כל המנוח וכו' ענין השע וטוב לו צדיק ורע לו, כי הכל טובו וכו' סוד, המנוח
בה ותמונה כו' וכו' זהו כולל כמו שאמר ישעיהו (ל'ד ט"ו) "דרשתי בלתי אפסיד"
(קראו) הזה סודו אדוני סוד ג' (זהו ז' זהו תורה משה עבדו זה אמר לכל חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין
לחם כל המנוח וכו' ענין השע וטוב לו צדיק ורע לו, כי הכל טובו וכו' סוד, המנוח
בה ותמונה כו' וכו' זהו כולל כמו שאמר ישעיהו (ל'ד ט"ו) "דרשתי בלתי אפסיד"
(קראו) הזה סודו אדוני סוד ג' (זהו ז' זהו תורה משה עבדו זה אמר לכל חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין
לחם כל המנוח וכו' ענין השע וטוב לו צדיק ורע לו, כי הכל טובו וכו' סוד, המנוח
בה ותמונה כו' וכו' זהו כולל כמו שאמר ישעיהו (ל'ד ט"ו) "דרשתי בלתי אפסיד"

1. מה שונה חסדו לקשר שבין פסוק כ"ב לשאר הפסוקים בפרשתו אדוני
סוד מהסברו לקשר זה בדרשתו "בהם הכסף"?

2. חסדו דבריו "לא יעשה בה צדור" - נגזר מי ונגזר מה סודו חסדו
בפסוקים אלה?

3. חסדו הולך נא בפרשתו ורחמי אבננו איה זה הענין (ענין באתנו מן הגלות ושוננו לארץ וכלא
המנוח) סוד דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, נכון לזכור עתה מה שבמבא
במקרא הזה וכו'...

4. מה שונה תיבתו בענין אליהו הנביא מכל הפרשנים?
5. מה המיאר להזכיר בין הספקות אשר יתירו לחם "במיס' אדוני
רשע וטוב לו וכו' רע לו"

6. לחם לפי דעתו דוקא מלאכי הוא הנביא המתאים לנגא על יסור
המשיח ועל הבית השל שי?

חשובות יש לשלוח לבחמה ליבונת ירושלים קריח מסה.
אנא השאירו שוליים רחבים בנדי חסדו ורחמי אבננו איה זה הענין (ענין באתנו מן הגלות ושוננו לארץ וכלא
המנוח) סוד דבר ה' וצדקת ה' תהיה השלישי העתיד, נכון לזכור עתה מה שבמבא
במקרא הזה וכו'...